

временных исследователей, изучающих вопросы высшего медицинского образования и науки Украины.

Ключевые слова: медицинское образование, тоталитаризм, обучение, преподаватели, реформы, административное управление.

V. V. Pahor

Management of higher medical education in conditions of totalitarianism Ukraine (1920-1930 years)

The article refers to the formation of higher medical education of Soviet Ukraine 1920 to the end of 1930. The question of administration of higher medical education institutions of Soviet Ukraine.

Much of the medical university was founded and was becoming a Soviet era. While the foundations of totalitarianism, the study of which is an urgent task of modern historical science. Educational institutions have made great efforts to high-quality training. It is written in this article.

An important role in the understanding of higher medical education occupy coordination of education authorities. In an attempt to study the example of some higher educational institutions of Ukraine highlight the main issues of internal governance of universities. Part of the influence of the totalitarian system management functions to guide medical universities.

Article prepared on the basis of the Central State Archives of higher authorities and control Ukraine, Vinnytsia and Khmelnytsky regional state archives. Used achievements of modern scholars who study the issue of higher medical education and science of Ukraine.

Key words: Medical Education, totalitarianism, training teachers, reform administrative management.

Отримано: 27.10.2015

УДК 94(477):355.141«1919»

Д. В. Трембовецький

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО МІНІСТЕРСТВА УНР З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРМІЇ ТЕПЛИМИ РЕЧАМИ ВОСЕНИ 1919 РОКУ

В статті, на основі аналізу джерел та історіографії, висвітлюється діяльність військового міністерства УНР по забезпеченню армії теплими речами восени 1919 року. Зазначено, що, не дивлячись на зростання наукового інтересу істориків до української революції 1917-1921 років, обрана для дослідження тема не отримала належного висвітлення в історичній науці.

У публікації відмічається, що військове міністерство в повній мірі розуміло усю вагомість та складність забезпечення армії УНР теплими речами напередодні зими 1919 року.

Автор відмічає, що для виробництва необхідної кількості спорядження УНР не мала належної матеріально-технічної та сировинної бази. Зовнішньоторговельна діяльність успіхів не мала. Тому ставку було зроблено на місцеве населення.

Уся діяльність по забезпеченню армії теплим майном здійснювалася за погодженням Головного отамана С. Петлюри та Кабінету міністрів.

Зазначається, що найбільш суттєвими акціями військового відомства, очолюваного В. Петрівим, стали вересневий збір теплих

речей, «Тиждень козака» та листопадовий податок необхідним майном. Проте важке воєнно-політичне становище української державності, листопадова катастрофа стали на заваді належного виконання поставлених завдань

Ключові слова: *військове міністерство, УНР, Головний отаман армії УНР С. Петлюра, Кабінет міністрів, військовий міністр В. Петрів.*

Для нормального функціонування армії та утримання високого рівня її боєздатності важливе значення набуває проблема матеріально-технічного забезпечення. Усю вагомість її, цілком усвідомлювали державні органи влади і управління Другої УНР, зокрема, чи не в найпершу чергу, й військове міністерство. Як свідчать публікації колишніх учасників тих подій [1; 2], праці сучасних авторів [3-5], ця проблема, в усій своїй повноті, постала на порядок денний восени 1919 року, коли потрібно було належним чином забезпечити армію теплими речами. Проте, попри значні успіхи істориків у дослідженні подій Української революції 1917-1921 років, постає необхідність звернення уваги на саме на зазначену в заголовку проблеми, а саме як вона вирішувалася у тих складних воєнно-політичних обставинах.

Події кінця літа 1919 року (київська катастрофа, невдачі на зовнішньополітичному фронті та ін.) розвіяли сподівання на швидку перемогу у війні з більшовицькою Росією. Постало питання ґрунтовної підготовки до подальшої збройної боротьби. Одним із тих відомств, на яке покладалася, чи не найголовніша, відповідальність за це, було військове міністерство. Слід віддати належне його керівництву, яке досить швидко розпочало здійснювати низку заходів для розв'язання зазначеної проблеми.

Для виробництва необхідної кількості спорядження УНР не мала належної матеріально-технічної та сировинної бази. Зовнішньоторговельна діяльність успіхів не мала. Тому було зроблено ставку на місцеве населення.

2 вересня 1919 року за підписом Головного отам С. Петлюри та військового міністра В. Петріва було видано наказ від імені Головної Команди військ УНР про збір теплого майна для потреб армії [6]. Тоді ж було і оголошено відповідну відозву Головного отамана до населення України [1, с.246-247].

Виконання наказу покладалося на командуючих груп, корпусів, бригад та окремих дивізій через начальників постачань та інтендантів зазначених військових частин в порозумінні з органами місцевого самоврядування і представників влади на місцях, а також Державного контролю та Державного інспекторату, котрі мали організувати та здійснити протягом двох тижнів одноразовий збір за кошти держави теплового одягу, білизни та взуття. Збиранню підлягали шинелі, жупани, кожухи, бушлати, свитки, шапки, теплі онучі, тілоґрійки, ватні чи сукняні штани, чоботи або черевики.

Передбачалося, що кожні сто осіб, починаючи з 17 років, повинні поставити два комплекти зазначеного вище одягу, білизни і взуття. Розкладка поставки потрібних речей мала здійснюватися

в присутності представників військової влади органами місцевого і земського самоврядування та представниками місцевої влади під відповідальність останніх.

Водночас було встановлено категорії тих, хто не підпадав під дію наказу: 1) родини, у котрих хоча б один член перебував на військовій службі в УНР; 2) службовці всіх державних інституцій та місцевих самоврядувань і їх родини; і 3) службовці залізниць з родинами.

Для проведення збору одягу, білизни та чобіт і для розрахунку розпорядженням командуючих груп, корпусів, бригад та окремих дивізій за участю представників від Державного інспекторату і Державного контролю формувалися особливі комісії.

Одяг, білизна, взуття мали бути придатними для користування. Ціни не повинні перевищувати: за шинель 100 крб., кожух – 250 крб., бушлат, теплу свитку, теплий жупан – 150 крб., шапку – 10 крб., теплі онучі – 10 крб., тілогрійку – 25 крб., ватні або сукняні штани – 50 крб., пару чобіт – 350 крб., і пару черевиків – 250 крб. Ціни на речі могли зменшуватися в залежності від якості і стану користування.

Слід зазначити, що для тих, хто прагнув ухилитися від даного збору без законної підстави передбачалося проводити за участі військових обшуки, а знайдені у цих осіб речі конфісковувати, а їх самих віддавати під військовий суд, який мав на такі випадки створений при кожній дивізії чи бригаді.

Зібрані речі силами начальників постачань та інтендантів проходили обов'язкову дезінфекцію [6].

Загалом, збір необхідного майна через закупівлю у місцевого населення – це загальноприйнята практика, коріння якої сягає давніх часів. Більше того, вважаємо, що такий підхід на той час був доречним. Цілком ймовірно він зумовлювався й інфляційними процесами, постійними зростаннями цін на зазначений перелік предметів. Адже у жовтні-листопаді за ці ж предмети довелося б платити значно дорожче.

На жаль, поки що, брак даних, не дає можливості встановити наскільки реалізовувався даний наказ. Хоча й О. Доценко зазначав, що збір речей розпочався успішно, і для прикладу наводив як «де хто з селян привозив речі прямо до Кам'янця», але й також відмічав, що ті ж селяни «наривалися на перешкоди: не було кому приймати привезених речей» [1, с.247]. Відомо також, що вже 9 вересня військовий міністр доповідав на засіданні Ради міністрів про хід даної акції [7, с.429]. А з огляду на те, що на цій же нараді В. Петрівом було запропоновано проект постанови про асигнування в його розпорядження 500 млн. грн. військового фонду на потреби армії, в т. ч. і на теплі речі [7, с.429] можна припустити, що вересневий збір був малоуспішним.

Слід зазначити, що вересневою акцією дії військового міністерства по забезпеченню армії теплим майном не обмежувалися. Так, протягом вересня-жовтня 1919 р. дана проблема неодноразово піднімалася на засіданнях вищого державного рівня.

Так, уже 27 вересня на черговому засіданні кабінету Народних міністрів було прийнято рішення про проведення «Тижня Українського козака» [7, с.522]. В організації цієї акції приймало участь й військове міністерство. Після відповідної організаційної роботи 30 вересня було прийнято рішення про проведення «Тижня Українського козака» протягом 12-19 жовтня [7, с.529]. А 29 вересня згідно наказу Головної Команди армії УНР при військовому міністерстві було створено колеґії з матеріального забезпечення збройних сил [8].

«Тиждень Українського козака» було ретельно спланованою масштабною акцією, проведення якою безпосередньо займалися комісії із збору пожертв чотирьох рівнів – центральна, повітова, волосна та місцева. До складу комісій вкляючались представники місцевої влади, самоврядування, які мали залучити до збору пожертв якнайширші кола громадськості [1, с.248]. У день початку акції в місцевих газетах було вміщено відповідну інформацію [9].

Загалом діяльність військового відомства по забезпеченню армії теплим майном, як окремо, так і у співпраці з колеґією постачання, була під постійним держаним наглядом. Так, зокрема, 21 жовтня військовий міністр звітував і про зроблене й проблеми в цій сфері [7, с.558]. Нажаль інформація по звіту, з огляду на прийняту постанову про «не підлягання оголошенню», являється не доступною.

На початку листопада 1919 р. військово-політичне становище УНР серйозно погіршилося. Попри проведені акції забезпечення армії теплим майном залишалося одним із нагальних. Ставка на добровільні і напівдобровільні пожертви не спрацювала. За таких обставин на всій підконтрольній території запроваджувався фронтний податок натурою. Фактично було оголошено платну реквізицію військових речей в населення. Виконання наказу покладалось на два міністерства – внутрішніх і військових справ та начальників залог [10]. Однак, на заваді успішній реалізації не лише цього задуму, а й вирішення проблеми забезпечення армії теплими речами загалом, стала листопадова катастрофа на фронті.

Таким чином, військове міністерство Другої УНР не лише цілком усвідомлювало усю вагомість швидкого вирішення проблеми забезпечення армії теплими речами напередодні зими 1919 року, але й намагалося втілювати в життя низку відповідних заходів. На жаль важке воєнно-політичне становище української державності, листопадова катастрофа стали на заваді належного виконання поставлених завдань.

Список використаних джерел та літератури:

1. Доценко О. Літопис української революції. Матеріали і документи до історії української революції / О. Доценко. – К; Львів, 1923. – Т. 2, кн. 4. – 362 с.
2. Шанковський Л. Українська армія в боротьбі за державність / Л. Шанковський. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1958. – 317 с.
3. Завальнюк О.М. Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 рр.) : монографія. – 2-е вид., доп. і перероб. / О.М. За-

- вальнюк, С.В. Олійник. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2013. – 292 с.
4. Ковальчук М. Невідома війна 1919 року: українсько-білогвардійське протистояння : наукова монографія / М. Ковальчук. – К. : Темпора, 2006. – 576 с.
 5. Солдатенко В.Ф. Україна в революційну добу. Рік 1919 : іст. есе-хроніки / В.Ф. Солдатенко. – К. : Світогляд, 2010. – 453 с.
 6. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі ЦДАВО України), ф. 3172, оп. 5, спр. 1, арк. 31.
 7. Директорія, Рада Народних Міністрів української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр. : док. і матеріали : у 2-х томах, 3-х частинах / упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2006. – Т. 1. – 688 с.
 8. ЦДАВО України, ф. 1075, оп. 2, спр. 6, арк. 33 зв.
 9. Шах. – 1919. – 12 жовтня.
 10. Заремба О. Забезпечення армії УНР одягом влітку-восени 1919 року / О. Заремба. – Режим доступу: <http://kupa.in.ua/statti/pershi-vyzvolni-zmagannya/odiag-daunr.html>

Д. В. Трембовецький

Деятельность военного министерства УНР по обеспечению армии теплыми вещами осенью 1919 года

В статье, на основании анализа историографии и источников, освещается деятельность военного министерства УНР по обеспечению армии теплыми вещами осенью 1919 года. Отмечено, что несмотря на увеличение научного интереса историков к украинской революции 1917-1921 годов, выбранная для исследования тема не получила должного освещения в исторической науке.

В публикации отмечается, что военное министерство в полной мере понимало всю весомость и сложность обеспечения армии УНР теплыми вещами накануне зимы 1919 года.

Автор отмечает, что для производства необходимого количества снаряжения УНР не имела надлежащей материально-технической и сырьевой базы. Внешнеторговая деятельность успехов не было. Поэтому ставка была сделана на местное население.

Вся деятельность по обеспечению армии теплым имуществом осуществлялась по согласованию Главного атамана С. Петлюры и Кабинета министров.

Отмечается, что наиболее существенными акциями военного ведомства, возглавляемого В. Петривьем, стали сентябрьский сбор теплых вещей, «Неделя казака» и ноябрьский налог необходимым имуществом. Однако тяжелое военно-политическое положение украинской государственности, ноябрьская катастрофа помешали надлежащего выполнения поставленных задач.

Ключевые слова: *военное министерство, УНР, Главный атаман армии УНР С. Петлюра, Кабинет министров, военный министр В. Петров.*

D. Trembovetskiĭ

Activities of Military Ministry in support army UNR by warm clothes fall of 1919

This article, based on analysis of sources and historiography, highlighted the activities of the Military Ministry to ensure the UNR army warm clothes in autumn 1919. It is noted that, despite the growing scien-

tific interest to historians of Ukrainian revolution 1917-1921, this job chosen for the study did not receive adequate coverage in history.

The publication observed that the Military Department in fully understood all the importance and complexity of providing warm clothes UNR army on the winter 1919.

The author notes that to produce the required number of gear UNR had adequate logistical and resource base. Foreign activity was not successful. Therefore, the bid was made on the local populations.

All activities supporting the army warm assets carried in consultation chief ataman S. Petlura and the Cabinet of Ministry.

It is noted that the most significant actions of the military departments, headed by V. Petriv, was done by September gathering warm clothes, "Cossack week" and the November tax necessary equipment. However heavy military-political situation of the Ukrainian state, the November disaster prevented the proper execution of tasks

Key words: *Military Department, the UNR, UNR army, chief ataman, S. Petlura, the Cabinet of Ministers, Minister of Military V. Petriv.*

Отримано: 12.11.2015